

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КОНСТРУЮВАННЯ ЖИТТЄВИХ ПЛАНІВ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF CONSTRUCTION OF LIFE PLANS OF PERSONALITY IN ADOLESCENCE

У статті представлено результати емпіричного дослідження психологічних чинників конструювання життєвих планів особистості в юнацькому віці. За результатами вивчення психологічних особливостей життєвих планів студентів встановлено переважання середніх рівнів осмисленості та спрямованості власного життя, цілеспрямованої орієнтації на майбутнє, інтересу до власного життя та його емоційної насиченості, задоволеності самореалізацією та продуктивністю й осмисленістю прожитого життя, що також породжує смисли життя у майбутньому, сформованих у студентів уявлень про себе як про особистість, яка може вибудувати власне життя відповідно до своїх цілей і уявлень про його смисл, впевненості у тому, що вони спроможні керувати власним життям, приймати та реалізовувати життєво важливі рішення. Виявлено достатні рівні здатності студентів до сприйняття та ясності стосовно різноманітних ситуацій, які виникають у їхньому житті; здатності рішуче і відповідально включатися в життя та керувати ним та внутрішньої відкритості, що дає можливість жити у відповідності із запитами і пропозиціями зовнішнього світу. Виявлено, що у досліджуваних студентів найбільш задоволеними є потреби у безпеці, у самовираженні та соціальні (міжособистісні) потреби. А найменш задоволеними потребами: потреба у визнанні та матеріальні потреби. У переважній більшості студентів виявлено середній рівень загальної рефлексії. Найбільш розвинутою у них є рефлексія теперішньої діяльності, а найменш розвинутою – рефлексія майбутньої діяльності.

У досліджуваних студентів переважає репродуктивна стратегія професійної взаємодії та саморозвитку та середній рівень загальної задоволеності життям. Виявлено визначальні фактори конструювання життєвих планів студентів: особистісно-діяльнісний, емоційний та соціальний.

Ключові слова: особистість, життєві плани, юнацький вік, особистісно-діяльнісний, емоційний та соціальний чинники конструювання життєвих планів особистості.

In the article are presented the results of an empirical study of psychological factors in the construction of life plans of the individual in adolescence. According to the results of studying the psychological features of students' life plans, the predominance of average levels of meaningfulness and orientation of one's life, purposeful orientation to the future, interest in one's own life and its emotional saturation, satisfaction with self-realization and productivity and meaningfulness of life lived. Students have ideas about themselves as a person who can build their own lives in accordance with their goals and ideas about its meaning, confidence that they are able to manage their own lives, make and implement vital decisions. Sufficient levels of students' ability to perceive and be clear about the various situations that arise in their lives have been identified; the ability to resolutely and responsibly engage in life and manage it and internal openness, which allows you to live in accordance with the demands and proposals of the outside world.

It was found that the surveyed students are most satisfied with the needs for security, self-expression and social (interpersonal) needs. And the least satisfied needs: the need for recognition and material needs.

The vast majority of students have an average level of general reflection. The most developed of them is the reflection of current activities, and the least developed – the reflection of future activities. The students under study are dominated by the reproductive strategy of professional interaction and self-development and the average level of overall life satisfaction. Determining factors of constructing students' life plans are revealed: personal-activity, emotional and social.

Key words: personality, life plans, adolescence, personal activity, emotional and social factors of construction of life plans of personality.

УДК 159.98:316.4
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.35.13>

Волинець Н.В.

д. психол. н., доцент,
професор кафедри психології,
педагогіки та соціально-
економічних дисциплін
Національна академія Державної
прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького

Життя людини в ХХІ ст. характеризується невизначеністю та неоднозначністю: з одного боку, оскільки соціальні та політичні умови дійсності значно розширили можливості людей, а з іншого боку, ситуація нестабільності суспільства в цілому стала постійною та визначальною у житті кожної людини. Тому гострота соціально-економічних проблем, зниження якості життя супроводжуються емоційним дискомфортом людей. В останні роки широко обговорюється проблема створення власного проекту життя сучасної людини, що виражається у її спроможності грамотно розпоряджатися часом життя, вибудувувати життєву перспективу, визначати в майбутньому

пріоритети, ставити цілі та наповнювати життя особистісним сенсом.

Вироблення та реалізація життєвої перспективи є різноплановим процесом цілепокладання, розробки шляхів досягнення цілей, а також рефлексію сенсу досягнення цих цілей, досягнень, успіху та життя в цілому. Необхідно зазначити, що життєві перспективи особистості, їх чітке усвідомлення, надійність, їх перспективність визначаються віковими, сімейними і професійним самовизначенням в житті, що залежать від неї самої, від її соціальної та психологічної активності й зрілості. Вивчення цієї проблеми дає можливість поглянути на те, як індивід сприймає й уявляє власне май-

бутне; як це майбутнє пов'язане з минулим і сьогоднішнім; яке місце майбутнє займає в його суб'єктивній картині життєвого шляху; як перспектива впливає на його поведінку.

Свідомий відрефлексований вибір та організація особистістю власного життя в різних сферах, в тому числі і професійній, у психології особистості розглядаються також у зв'язку з вивченням потреби особистісної самореалізації (Л. Сохань, В. Шинкарук, Н. Шульга) та прагненням самостійно організувати зміст та форму власного буття (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Л. Коган та ін.).

Планування майбутньої життєдіяльності широко сучасними науковцями обговорюється в рамках теорії життєвого шляху особистості. Науковці зазначають, що життєве планування є невід'ємною характеристикою життєдіяльності кожної людини, і може бути єдиною формою прояву її особистісної активності. А стратегічний план життя особистості стає механізмом перетворення життєвих цілей, мрій, ідей та надій у форму соціальної реальності. Завдяки життєвим планам особистість здійснює регуляцію власної життєдіяльності, а безпосередньо за допомогою життєвих планів особистість організує морально-етичний соціальний порядок життя, визначає власну соціальну поведінку. А, отже, життєві плани впливають на стосунки з іншими людьми, відображають соціально-психологічні потреби, зокрема потребу у самоствердженні та самореалізації, а також допомагають особистості орієнтуватися в різних сферах власної життєдіяльності.

Серед соціально-психологічних особливостей особистості як суб'єкта життєвого планування, в яких трансформується її життєвий досвід, а потім використовується в процесі досягнення окреслених цілей, особливу увагу привертають такі, як мотивація досягнення, особливості самосвідомості, рівень суб'єктивного контролю, ціннісні та сенсожиттєві орієнтації (В. Іванніков, Ю. Козелецький, В. Столін, А. Кронік). Проблемі конструювання життєвих планів опосередковано та безпосередньо присвячено наукові нароби українських та зарубіжних дослідників: особливості розвитку особистості як суб'єкта здійснення її життя висвітлені у працях К. Абульханової-Славської, Л. Анциферової, С. Рубінштейна, В. Татенка). Суб'єктність особистості у виборі нею власного життєвого шляху і його перспектив досліджувалися Є. Головахою, Г. Костюком, О. Кронік, С. Максименком, В. Татенком, життєтворчість особистості у контексті її життєвого шляху вивчали В. Панок, Л. Сохань, Т. Титаренко та інші.

Життєві плани особистості, які спочатку окреслюються і стосуються її майбутнього, згодом можуть перетворюватися в реалії сьогоднішнього, що опираються на досвід минулого. Важливою умовою усвідомленого процесу конструювання особистістю своїх життєвих планів у контексті життєвої перспективи є її система цінностей [1].

Термін «життєвий план» в психологічну науку введений А. Адлером, який визначав фундаментальну ціль кожної особистості як досягнення влади, переваги над іншими людьми з метою компенсації власної повноцінності. А. Адлер визначав життєвий план як повний комплекс захисних реакцій та раціоналізацій, які використовує людина для досягнення мети [2]. В психологічній літературі життєвий план особистості визначається як:

- віддзеркалення минулого, сьогоднішнього і майбутнього у життєдіяльності в життєдіяльності особистості (С. Рубінштейн) [3];

- як система рішень, психологічних установок особистості, що відображає її потреби, рівень духовного розвитку і моральної зрілості і спрямована на зміну самого суб'єкта, на зміну та збереження його матеріального і громадського становища при певних, в тому числі, передбачуваних обставинах (П. Кирилова, Л. Сохань) [4];

- перегляд час від часу різних за віддаленістю зон життєвої перспективи та вирішення завдань стосовно мінімізації зусиль та максимізації результатів задоволення власних потреб (Ф. Василюк) [5];

- безперервний процес цілепокладання, висування нових етапних цілей та засобів їх реалізації як безперервний процес дій на майбутнє, що мстить момент невизначеності та мрії (В. Серенкова) [5];

- прагнення особистості побудувати власне життя певним чином через визначення й досягнення тієї чи іншої мети, в якій її думки та побажання стосовно нинішньої та майбутньої діяльності визначаються об'єктивними умовами життя та її суб'єктивними потребами, інтересами та ціннісними орієнтаціями (С. Плаксі) [2];

- безперервний процес формування нової мети і засобів її реалізації (І. Гаркуша, В. Кайко) [2];

Отже, життєві плани – це визначена цільовою настановою (цілепокладанням) людини проекція її особистісних потенцій на соціальний (соціально-політичний, соціально-культурний та побутовий) простір з метою визначення власного вірогідного місця, ролі та способу задоволення власних потреб у цьому просторі. В життєвих планах мета та прагнення людини поєднуються з оцінками нею власних

ресурсів як засобу досягнення мети. Життєвий план виникає в процесі узагальнення цілей, які ставить перед собою особистість, в результаті конкретизації власних цілей і мотивів (І. Кон) [7].

Процес конструювання особистістю власних життєвих планів є складником її життєтворчості, як духовно-практичної діяльності, що виявляється в проектуванні, плануванні, програмуванні й творчому здійсненні нею власного життя. Життєві плани особистості є системою її рішень, що зумовлені особистими потребами, рівнем духовності й психологічними настановами [8]. Найвищої цінності набуває життєвий план, який стає найважливішим способом самовиховання особистості через розвиток дисциплінованості, сили волі, самоконтролю, сміливості, самовизначення та визначення завдань, які вона ставить перед собою обов'язково повинна виконати [9]. Конструювання життєвих планів починається з планування особистих життєвих цінностей людини. Визначившись з власними цінностями особистість визначає власні життєві цілі з окресленням бажаного кінцевого результату. Важливим елементом конструювання життєвих планів є планування особистого розвитку з метою оволодіння необхідними для реалізації життєвого плану різних знань, вмінь та навичок і корисних звичок. Важливими детермінантами процесу конструювання і виконання особистістю власних життєвих планів є її прагнення максимально самоактуалізуватися і реалізувати свій життєвий потенціал.

Емпіричне дослідження психологічних чинників конструювання життєвих планів особистості в юнацькому віці проводилося на базі Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» з використанням тесту смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтєва, методики «Шкала Екзистенції» А. Ленгле та К. Орглер, методики діагностики рівня задоволеності основних потреб Т. Кулакової, А. Штрикова, методики діагностики рівня розвитку рефлексивності А. Карпова і В. Пономарьової, опитувальника «Стратегія професійної взаємодії та саморозвитку студентів» (авт. О. Гріньова), тесту індекс життєвого задоволення в адаптації Н. Паніної. У дослідженні прийняли участь 39 студентів другого-четвертого курсів денної та заочної форми навчання спеціальності «Психологія», віком 19–23 роки.

За результатами тестування за методикою смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтєва у переважній більшості досліджуваних студентів виявлено середній рівень смисложиттєвих орієнтацій (у 22 (56,41 %) осіб), що свідчить про середні рівні осмис-

леності та спрямованості власного життя, достатньо цілеспрямовану орієнтацію на майбутнє (у 23 (58,98 %) осіб), інтересу до власного життя та його емоційну насиченість (у 22 (56,41 %) осіб), середнім рівнем задоволеності самореалізацією та продуктивністю й осмисленістю прожитого життя, що також породжує смисли життя у майбутньому (у 19 (48,72 %) осіб), достатньо сформованих уявлень про себе як про особистість, яка може вибудовувати власне життя відповідно до своїх цілей і уявлень про його смисл (у 25 (64,11 %) осіб), достатньої впевненості студентів у тому, що вони спроможні керувати власним життям, приймати та реалізовувати життєво важливі рішення (у 18 (46,15 %) осіб).

Високий рівень смисложиттєвих орієнтацій виявлено у 10 (25,64 %) осіб, що свідчить про високі рівні осмисленості та спрямованості власного життя, цілеспрямовану орієнтацію на майбутнє (у 13 (33,33 %) осіб), інтересу до власного життя та його емоційну насиченість (у 12 (30,77 %) осіб), задоволеності самореалізацією та продуктивністю й осмисленістю прожитого життя, що також породжує смисли життя у майбутньому (у 8 (20,51 %) осіб), сформованих уявлень про себе як про сильну особистість, яка має достатню свободу вибору, щоб вибудовувати власне життя відповідно до своїх цілей і уявлень про його смисл (у 6 (15,38 %) осіб), впевненості прикордонників в тому, що вони спроможні керувати власним життям, вільно приймати та реалізовувати життєво важливі рішення (у 7 (17,95 %) осіб).

Низький рівень смисложиттєвих орієнтацій виявлено у 7 (17,95 %) осіб, що свідчить про низькі рівні осмисленості та спрямованості власного життя, орієнтацію на життя переважно сьогоденням (у 3 (7,69 %) осіб), незадоволеності власним життям в теперішньому та низьку його емоційну насиченість (у 5 (12,82 %) осіб), незадоволеність прожитим життям (у 12 (30,77 %) осіб), зневіру у власних силах стосовно контролю подій власного життя (у 8 (20,51 %) осіб), фаталізм, переконаність в тому, що життя не підвладне свідомому контролю, що свобода вибору ілюзорна, і безглуздо що-небудь загадувати на майбутнє (у 14 (35,90 %) осіб).

За результатами тестування за шкалою екзистенції А. Ленгле і К. Орглер виявлено у студентів ЗВО середніх рівнів: самодистанціювання (у 16 (41,03 %) осіб), що свідчить про достатній рівень здатності до сприйняття та ясності стосовно різноманітних ситуацій, які виникають у їхньому житті; самодистанціювання (у 17 (43,59 %)

осіб), що свідчить про достатній рівень розвитку їхнього емоційного внутрішнього світу і внутрішньої здатності відчувати ціннісні бази і орієнтуватися на них; свободи (у 22 (56,41 %) осіб, що свідчить про достатній рівень здатності знаходити реальні можливості дії, створювати з них ієрархію відповідно до їхньої цінності і таким чином приходити до персонально обґрунтованого рішення; відповідальності (у 19 (48,72 %) осіб), що свідчить про достатній рівень розвитку у них відповідальності та включеності у власне життя; персональної здійсненості життя (у 18 (46,15 %) осіб), що свідчить про достатній рівень відкритості світу та по відношенню до самих себе; ситуативної екзистенційної здійсненості життя (у 18 (46,15 %) осіб), що свідчить про достатній рівень здатності рішуче і відповідально включатися в життя та керувати ним та загальної здійсненості життя (у 20 (51,28 %) осіб), що свідчить про достатній рівень внутрішньої відкритості, що дає можливість жити у відповідності із запитами і пропозиціями зовнішнього світу.

За результатами проведеного опитування досліджуваних за методикою діагностики рівня задоволеності основних потреб Т. Кулакової, А. Штрикова було виявлено наступні особливості задоволення базових потреб студентів загалом. У групі досліджуваних переважають: матеріальні потреби – у 32 (82,05 %) осіб, соціальні (міжособистісні) потреби – у 24 (61,54 %) осіб та потреба у безпеці – у 23 (58,97 %) осіб. Це свідчить про те, що досліджувані студенти мають підвищене бажання мати високу заробітну плату або матеріальні доходи, прагнуть забезпечити собі матеріальний комфорт та набути цінних речей; мають бажання мати теплі стосунки з оточуючими людьми, мати хороших співрозмовників, бути зрозумілими іншими; мають бажання забезпечити собі майбутнє, зміцнити своє соціальне положення, прагнуть уникати неприємностей.

Не зважаючи на вище зазначене, за ступенем задоволеності потреб найбільш задоволеними є: потреба у безпеці: високий рівень виявлено у 7 (17,95 %) осіб, середній – у 26 (66,67 %) осіб, низький – у 6 (15,38 %) осіб; потреба у самовираженні: високий рівень виявлено у 6 (15,39 %) осіб, середній – у 20 (51,28 %) особи, низький – у 13 (33,33 %) осіб; соціальні (міжособистісні) потреби: високий рівень виявлено у 3 (7,69 %) осіб, середній – у 21 (53,85 %) особи, низький – у 15 (38,46 %) осіб.

Найменш задоволеними потребами студенти вважають: потреба у визнанні: високий рівень виявлено у 2 (5,13 %) осіб,

середній – у 19 (48,72 %) осіб, низький – у 18 (46,15 %) осіб; матеріальні потреби: високий рівень виявлено у 5 (12,82 %) осіб, середній – у 20 (51,28 %) осіб, низький – у 17 (43,59 %) осіб.

За результатами тестування за методикою діагностики рівня розвитку рефлексивності А. Карпова і В. Пономарьової виявлено переважання у студентів: середнього (у 21 (53,85 %) осіб) рівня ретроспективної рефлексії, що свідчить про достатню їхню спроможність до аналізу передумов, мотивів і причин виникнення певної події, змісту поведінки, а також її результативних параметрів – продуктивності, ефективності, якості, задоволеності, допущених помилок, рішень тощо, що відбулися в минулому; середнього рівня рефлексії теперішньої діяльності (ситуативної) (у 24 (61,54 %) осіб), що свідчить про достатній рівень розвитку у них безпосереднього самоконтролю поведінки в актуальній ситуації, осмислення її елементів, аналізу того, що відбувається, здатності до співвідношення власних дій із ситуацією і їх координації відповідно до умов, що змінюються і власним станом, що проявляється такими поведінковими проявами і характеристиками як обмірковування власної поточної діяльності, аналіз подій, що відбуваються, розгортання процесів прийняття рішення; середнього (у 18 (46,15 %) осіб) та низького (у 16 (41,03 %) осіб) рівнів рефлексії майбутньої діяльності, що свідчить про відповідні рівні схильності студентів до аналізу майбутньої діяльності та поведінки, планування та прогнозування можливих наслідків, вибудовування перспектив власного життя; середнього рівня рефлексії спілкування та взаємодії з іншими людьми (у 19 (48,72 %) осіб), що свідчить про схильність студентів до розуміння партнера по спілкуванню, до дзеркального відображення співрозмовників, спроможності до відтворення внутрішнього світу партнера по спілкуванню, розуміння того, як вони сприймаються партнером по спілкуванню; середнього рівня загальної рефлексії (у 19 (48,72 %) осіб), що свідчить про достатню розвинену у студентів схильність до самоорганізації та саморегуляції, що дозволяє їм узгоджувати цінності відповідно до особливостей їхньої доступності, внутрішні та зовнішні умови, можливості та обмеження життєдіяльності в різних її сферах і проявах, здатності до позитивних або нейтральних наслідків переживань-проживань протиріч між детермінацією та самодетермінацією існування та розвитку, необхідністю і можливістю, цінністю і доступністю, соціалізацією та індивідуалізацією.

За результатами проведеного опитування студентів за опитувальником «Стратегія професійної взаємодії та саморозвитку студентів» О. Гріньової було виявлено: активної-перетворювальної стратегії професійної взаємодії та саморозвитку – у 7 (17,95 %) осіб, що виявляється у тому, що ці студенти беруть на себе відповідальність за здійснення професійного саморозвитку та систематично докладають зусилля для реалізації цієї діяльності; використовують як пасивні, так і активні засоби саморозвитку; називають не менше 4–5 специфічних для їх фаху професійно важливих якостей та зазначають, що докладають спеціальні зусилля для їх активізації; надають перевагу навчанню в соціальній групі, аналізують професійний досвід інших студентів та сприяють їх професійному зростанню; при визначенні спецкурсів для інших студентів з їх спеціальності здійснюють рефлексію та обирають ті дисципліни, які сприяють формуванню практичних професійних вмій і навичок за обраною спеціальністю, а не загальнонаукові дисципліни або найбільш цікаві для себе; репродуктивну стратегію професійної взаємодії та саморозвитку – у 21 (53,85 %) осіб, що виявляється у тому, що ці студенти зазначають, що напруження їх професійного саморозвитку мають визначати викладачі професійних навчальних закладів, надають перевагу пасивним методам саморозвитку, докладають мало зусиль для активізації своїх професійних здібностей, з власної ініціативи мало цікавляться професійним досвідом інших студентів та не пропонують допомогу іншим людям в їх професійному саморозвитку; найбільш важливими для професійного зростання фахівців з обраної спеціальності, на їх думку, є загальнонаукові дисципліни; пасивну стратегію професійного саморозвитку та міжособистісної взаємодії – у 11 (28,20 %) осіб, що виявляється у тому, що ці студенти мало зацікавлені у саморозвитку. Вони покладають на інших людей відповідальність за організацію власного професійного зростання; серед засобів саморозвитку використовують виключно пасивні (читання літератури), називають 2–3 професійні здібності, які мало відображають специфіку обраної ними професії та не докладають спеціальних зусиль для розвитку власних професійних здібностей, мало зацікавлені у професійній взаємодії з іншими студентами; корисними для вивчення іншими студентами спецкурсами вважають ті, які цікаві саме їм.

Аналіз результатів дослідження загальної задоволеності життям особистості за тестом індекс життєвого задоволення

(ІЖЗ) в адаптації Н. Паніної показав, що 9 (23,08 %) студентів мають високий індекс загальної задоволеності життям, 18 (46,15 %) студентів – середній, 12 (30,77 %) студентів – низький. Студенти з високим індексом мають загальної задоволеності життям низький рівень емоційної напруженості, високу емоційну стійкість, низький рівень тривожності, переживають психологічний комфорт, високий рівень задоволеності поточною життєвою ситуацією та своєю роллю у ній. В досліджуваній групі переважають студенти з середнім індексом задоволеності життям, що свідчить про те, що вони мають середні рівні емоційної напруженості, емоційну стійкість, задоволеності поточною життєвою ситуацією та своєю роллю у ній, а також середній рівень тривожності, часто переживають дискомфорт.

Загальна задоволеність життям студентів проявляється через інтерес до життя як протилежність апатії; рішучість, цілеспрямованість, послідовність у досягненні життєвих цілей; узгодженість між поставленими та реально досягнутими цілями; позитивну оцінку власних якостей та вчинків; загальний настрій фону.

В досліджуваній групі виявлено наступні показники загальної задоволеності життям: за показником інтерес до життя: високий рівень виявлено у 12 (30,77 %) осіб, середній – у 17 (43,59 %) осіб, низький – у 10 (25,64 %) осіб, що свідчить про відповідні рівні ентузіазму, захопленого ставлення до звичайного повсякденного життя; за показником послідовності в досягненні цілей: високий рівень виявлено у 13 (33,33 %) осіб, середній – у 16 (41,03 %) осіб, низький – у 10 (25,64 %) осіб, що свідчить про відповідні рівні рішучості, стійкості, спрямованості на досягнення цілей. Особи з низьким рівнем за цією шкалою пасивно коряться життєвим невдачам, покійно приймають усе, що приносить життя; за показником узгодженості між поставленими та досягнутими цілями: високий рівень виявлено у 11 (28,20 %) осіб, середній – у 19 (48,72 %) осіб, низький – у 9 (23,08 %) осіб, що свідчить про відповідні рівні переконаності студентів в тому, що вони досягли або здатні досягти тих цілей, які вважають для себе важливими; за показником самооцінки та оцінки власних вчинків: високий рівень виявлено у 12 (30,77 %) осіб, середній – у 19 (48,72 %) осіб, низький – у 8 (20,51 %) осіб, що свідчить про відповідні рівні переконаності студентів в тому, що вони досягли або здатні досягти тих цілей, які вважають для себе важливими; за показником загаль-

ного тла настрою: високий рівень виявлено у 5 (12,82 %) осіб, середній – у 18 (46,15 %) осіб, низький – у 16 (41,03 %) осіб, що свідчить про відповідні рівні оптимізму та задоволення від життя.

Аналіз психологічних чинників конструювання життєвих планів особистості в юнацькому віці здійснювався за допомогою факторного аналізу – методу багатомірної математичної статистики, який використовується у процесі дослідження статистично пов'язаних ознак життєвих планів з метою виявлення прихованих від безпосереднього спостереження факторів. Проведене тестування за вище зазначеними методиками дало змогу за оцінкою факторних коефіцієнтів визначити значення кожного фактору (психологічного конструювання життєвих планів студентів) та значення вихідних змінних, а саме: питому вагу вихідних значень кожної умови в оцінці кожного фактору.

Для подальшого аналізу використовувалась об'єднана вибірка: 32 ознаки (чинника) для 39 об'єктів (студентів). Після розрахунку матриці кореляцій між відібраними ознаками було проведено компонентний аналіз для уточнення числа факторів. В якості методу факторизації було обрано метод максимальної правдоподібності, що дозволяє оцінити статистичну значущість якості підгонки (повноти) факторизації за розподілом залишкових коефіцієнтів кореляції. Розрахунок факторних навантажень здійснювався за допомогою методу регресії. Сумарна інформативність усіх трьох факторів, що дорівнює сумі власних значень, поділеної на кількість змінних, складає 0,63304. Окреслені фактори пояснюють 63,30 % сумарної дисперсії ознак (психологічних показників конструювання життєвих планів студентів) – більше, ніж половина, що вважається прийнятним.

Фактор 1 має найбільшу частку дисперсії (найбільшу інформативність) у сумарній дисперсії ознак, а саме: психологічних показників конструювання життєвих планів студентів – 31,01 %. Його полюс визначається позитивними та негативними полюсами змінних: загальним показником смисложиттєвих орієнтацій, цілями в житті, результативністю життя, локус контролю Я, локус контролю життя, самодистанціювання, свободи, відповідальності, показником персональної здійсненності життя, загальним показником здійсненності життя, потребами в самовираженні, ретроспективною та перспективною рефлексією діяльності, активно-перетворювальною стратегією професійної взаємодії та саморозвитку, інтересом до життя, послідов-

ністю в досягненні цілей, узгодженістю між поставленими та досягнутими цілями. У відповідності з психологічною термінологією цей фактор можна ідентифікувати як особистісно-діяльнісний.

Фактор 2 має інформативність 17,21 % у сумарній дисперсії ознак (психологічних показників конструювання життєвих планів студентів). Полюс цього фактору визначається позитивними та негативними полюсами змінних: емоційним наповненням процесу життя, самотрансценденцією, потребами у безпеці, загальним рівнем рефлексії, репродуктивною та пасивною стратегіями професійної взаємодії та саморозвитку, позитивною самооцінкою та оцінкою власних вчинків, загальним тлом настрою, індексом загальної задоволеності життям. Цей фактор можна ідентифікувати як емоційний.

Фактор 3 має інформативність 15,08 % у сумарній дисперсії ознак (психологічних показників конструювання життєвих планів студентів). Полюс цього фактору визначається позитивними та негативними полюсами змінних: ситуативною екзистенційною здійсненністю життя, матеріальними потребами), соціальними (міжособистісними) потребами), потребами у визнанні, рефлексією теперішньої діяльності, рефлексією спілкування та взаємодії з іншими людьми. Цей фактор можна ідентифікувати як соціальний. Отже, за результатами проведеного опитування показано, що визначальними факторами психологічних особливостей конструювання життєвих планів студентів є: особистісно-діяльнісний, емоційний та соціальний фактори.

Виявлено, що найістотніше впливають на конструювання життєвих планів студентів наступні показники: 1) особистісно-діяльнісного фактору: загальний показник смисложиттєвих орієнтацій (0,898), цілі в житті (0,877), результативність життя (0,885), самодистанціювання (0,849), узгодженість між поставленими та досягнутими цілями (0,635), ретроспективна рефлексія діяльності (0,587); 2) емоційного фактору: емоційне наповнення процесу життя (0,909), самотрансценденція (0,659), загальний рівень рефлексії (0,508); 3) соціального фактору: соціальні міжособистісні потреби (0,536), рефлексія теперішньої діяльності (ситуативна) (0,477), потреби у визнанні (0,428).

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дає можливість дало можливість побудувати модель психологічних чинників конструювання життєвих планів студентів, яка містить наступні фактори: особистісно-

діяльнісний (загальний показник смислоттєвих орієнтацій, цілі в житті, результативність життя, самодистанціювання, узгодженість між поставленими та досягнутими цілями, ретроспективна рефлексія діяльності), емоційний (емоційне наповнення процесу життя, самотрансценденція, загальний рівень рефлексії) та соціальний (соціальні міжособистісні потреби, ситуативна рефлексія, потреби у визнанні) чинники.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гладкевич М. І. Психологічні умови формування життєвих планів у юнацькому віці. Дис. ... канд. психол. наук / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 277 с.
2. Гаркуша І. В., Кайко В. І. Життєва перспектива особистості: психологічний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2017. Вип. 5 (1). С. 33–39. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_5\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_5(1)_8)
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2-х томах. Т. 1. Москва : Педагогика, 1989. 448 с.
4. Захарова А. В. Уровень притязаний как показатель самооценки. *Новые исследования в психологии и возрастной физиологии*. Москва. 1989. № 1. С. 23–27.
5. Василюк Ф. Е. Жизненный мир и кризис: типологический анализ критических ситуаций. *Психологический журнал*. Т. 16. № 3. 1995. С. 90–101.
6. Серенкова В. Ф. Личностная организация времени как средство реализации жизненных планов. *Применение концепции С. Л. Рубинштейна в разработке вопросов общей психологии*: сб. науч. тр. Москва : Наука, 1989. С. 121–130.
7. Кон И. С. В поисках себя. Москва : Политиздат, 1984. 335 с.
8. Кроник А. А. Субъективная картина жизненного пути как предмет психологического исследования. *Психология личности и образ жизни*. Москва : Наука, 1987. С. 149–152.
9. Коган Л. Н. Человек и его судьба. Москва : Мысль, 1998. 283 с.